

Лавренов В.А.

Чернівецький національний університет

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕЗІЇ Х.БОТЕВА
“У КОРЧМІ”**

Вірш Хр.Ботева “В корчмі”, за влучним визначенням К.Державіна, є яскравим зразком саркастичного памфлету у формі поетичного монологу [1, 209]. Він спрямований проти лжепатріотів, які любили поговорити про свободу батьківщини, але нічим не сприяли в боротьбі за неї проти турецького ярма. Розглядаючи перший російський переклад цього вірша, зроблений О.Гатовим, Д.Марков пояснює невдачу перекладача “недостатньо глибоким сприйняттям смислу болгарського тексту”. Дослідник зробив деякі стислі, але досить переконливі зауваження. З того часу з’явилося декілька нових перекладів на східнослов’янські мови і є сенс порівняти їх. Отже Марков, розшифровуючи текст оригіналу, стверджує, що у першій строфі Ботев називає дурнями “бездіяльних балакунів, лицемірів та лжепатріотів, а під словом “то” – розуміє революційну боротьбу, славу та велич якої емігранти-запроданці зрозуміти не можуть” [3, 318].

Не розібравшись в цьому, Гатов зробив неправильний переклад. Пор.:

Тяжело, тяжело! Вина дайте!
Пьяный хоть забыл бы я
То, чего вы, глупцы, не знаете –
Позор оно или слава.

Тяжко, тяжело! Пить я буду
С вами, о глупцы, не спора.
Пьяный, может быть, забуду
Я о славе и позоре.

(підрядник Маркова)

(пер. Гатова)

Тут справді зовсім незрозуміло “про що не бажає сперечатись Ботев-герой з дурнями й про які “славу та позор” іде мова” [3, 319].

Марков вірно зазначив, що перекладач спрямував свої слова “слава и позор” на адресу самого Ботева. Додамо ще одне зауваження: звернення “о глупцы” має занадто піднесений вигляд.

З приводу першої строфи Марков робить висновок: “Слова ботевські, але думок Ботева немає. Як наслідок, катрен у перекладі Гатова втратив політичну гостроту, бо в ньому нема ботевської сатирично-викривальної сили” [3, 319]. Відзначає Марков і те, що у перших рядках 2-ої та 3-ої строф оригіналу нема ствердження, яке з’являється у Гатова: “Позабуду край голодный, // Отчий кров, его печали...” З цих рядків не зрозуміло, що герой просить вина для того, щоб на деякий час забути біди своєї вітчизни. (“Щоб забув я край свій рідний, Батьківську рідну стріху” – підрядник наш – В.Л.): миттєве бажання перекладача

зробив метою його життя. У 5-ій строфі Марков знайшов ще одну помилку:

Грабьте его, неразумные!
Грабьте его! Кто вам мешает?
Скоро он не встанет:

Грабьте, вас на это станет.
Рвать с народа – дело ваше.
Только помните – он встанет

Мы все с чашей в руках.

И весов мы держим чаши!

(підрядник Маркова)

(пер. Гатова)

Вчений нагадує, що Ботев тут говорить про довготерпіння та рабську покірність народу, який не скоро підніметься, та про грабіж, якому ніхто не заважає. Поет змальовує еміграцію, яка лише теревенить за вином про свободу. У Гатова знаходимо протилежне: народ повинен незабаром піднятися, а замість келихів з вином у руках балакунів-лжепатріотів з'являються “чаші терезів” історії” [3, 322]. Ось як далеко від оригіналу відводить іноді перекладача фантазія.

На жаль, деякі зауваження Маркова можна віднести й до Тичини, який прибрав натяк на визвольну боротьбу, а ганьбу та славу у 1-ій строфі теж відніс на адресу самого Ботева, підкресливши це присвійним займенником: “Тяжко, тяжело! Пить буду, // Киньте, дурні, дурня справу // Хай вже, п'яний, я забуду // Цю ганьбу свою, цю славу!” Останній рядок мимоволі підводить до висновку про якусь ганьбу славу героя. Невдалий і другий вірш: слова “дурня справу” можна тлумачити по-різному. Тимчасове і дуже умовне бажання поета забутись, відійти від тривоги життя та боротьби подається перекладачем як остаточне його рішення. На неточність трактування цього місця звернула увагу й В.Захаржевська: “На жаль, перекладач не підкреслив, що це (прагнення забутись – В.Л.) було хвилиним настроєм поета” [2, 252].

У перекладі Павлової нема зазначених вище помилок, але окремі непорозуміння все ж таки трапляються. Так, між 1-м та 2-м рядками початкової строфи утворюється якесь зіяння, непогодження: “Тяжко, тяжело! Дайте кружку! // Чтоб не видеть пьяным взором, // как, глупцы, вы на пирушках // славу спутали с позором!” Слово “кружка” мимоволі відсилає читача до пушкінських рядків: “Выпьем с горя, где же кружка? Сердцу будет веселей”. Виникає, отже, перекладацька ремінісценція, якої нема в автора. У Пушкіна ж присутнє дієслово, після якого неважко здогадатись, що веселіше буде не від самого кухля. У Павлової ж цей предмет здається сам може закрити від погляду будь-які речі. До того ж слова “взор”, “пирушка” суперечать стилю оригіналу й різностильові. Викликає подив поєднання слів “пьяным взором”. У наступних двох строфах перекладач зберігає анафору (“Чтоб забыть...” – “Да забравя...”), а потім робить семантичний (у Ботева і лексичний) перехід від 3-ої строфи до 4-ої (“... отнимают у народа. Всюду грабят...”). Пор. у Ботева: “грабят с благодороден начин, – грабят от народът гладен...”

Є в перекладі Павлової й низка невдалих епітетів: “хитрый вор”, “хмельные... чаши”, “кабак постылый”. Досить непереконливо виглядає, що в обридлій корчмі люди розважаються добровільно. Щоправда, Павлова уважно ставиться до конструкції вірша в цілому. Але названі помилки все ж позначаються на якості перекладу. Виявляється в неї й підміна інформації. Ботев, наприклад, говорить про народ, який ще не скоро повстане, а перекладач переносить це на лжепатріотів, яких поет висміює: “Мы поднимемся не скоро”.

Мотив забування, що проходить у початкових строфах, його характер та анафору, пов'язану з ним (“Мне б забыть...”) зберігає й Сурков. Але в нього з'являються свої образи: “страна невзгоды”, “отчий кров”, “вождей”, “вражья сила”, “до злата жадный”.

Неповноголосні форми в болгарській мові – це не архаїзми, а перекладачі часто їх зберігають, вносячи таким чином дух старовини. У 4-й та 5-й строфах, Сурков, як і Ботев, виносить в анафору дієслово “грабить”, підкреслюючи при цьому пасивність народу (що зникло в Павлової). Але інтонація в нього занадто заклична та наполеглива. Можна подумати, що поет бажає, щоб відбувся грабіж, в той час як у нього відчутні біль та гіркота: “Грабьте жадно, без разбора! // Грабьте хищно, безвозбранно. // Ведь народ не встанет скоро. // А у нас в руках стаканы.” Зробивши стилістичні відступи (важке складне “безвозбранно” не відповідає тексту оригіналу), Сурков однак послідовно зберігає сатиричну спрямованість твору. Помітна й увага його до структури.

На тлі вищерозглянутого вирізняється переклад Павличка, який, суворо дотримуючись манери Ботева, використовує різні повторення. Порівняння героя з лжепатріотами проведено витончено з натяком на визвольну боротьбу: “Тяжко! Тяжко! Пити буду, // щоб душа зробилась млява, // щоб зайшов і я в облуду, // щоб забув, де срам, де слава!”

Далі Павличко зберігає ботевський сполучник (“щоб” – “да”), анафору, й залишається вірним оригіналу в семантико-стилістичному плані. Інакше – в перекладі Тичини. У нього, як Гатова, зникає сполучник, який підкреслює бажання поета тимчасово відійти від життєвих тривог, з'являється стверджувальна частка “хай”, через що це поривання стає постійним бажанням. Пор.:

<u>Хай</u> забуду край свій рідний,	<u>Щоб</u> забуду я рідні гори,
Ті думки, що спів родили,	мамин плач, отця могилу,
Тих, що вільний дух, побідний,	дух моєї непокори,
Дух борця в мені будили...	плекану для битви силу!
Батька смерть, і при прощанні...	<u>Щоб</u> забуду я рід свій бідний.
(П.Тичина)	(Д.Павличко)

Втративши у 4-й та 5-й строфах лексичне повторення, Павличко надолує його семантичним та введенням про-

тиставлення. Зберігає він також інтонацію твору: "... Обдирайте його, ниці! // Бийте його, яничари! // Ми в корчмі, та не рушниці // держимо в руках, а чари". Стиль та манера перекладу Павличка виявляються вірним відображенням поетики оригіналу.

Отже, деякі переклади поезії Ботева "У корчмі" (Гатов та ін.) переконують, що інтуїтивно-поетичний характер роботи, без наукового пошуку, без попереднього глибокого аналізу оригіналу відводить перекладача не лише від стилю та структури твору, але й від його змісту.

Література

1. Державин К.Н. Христо Ботев. – М., 1962.
2. Захаржевська В.О. Поезія Христо Ботева в перекладах Павла Тичини. // Міжслов'янські літературні взаємини. Випуск 2. – К., 1961.
3. Марков Д.Ф. Из истории болгарской литературы. – М., 1973.

Півторак В.В.

Чернівецький національний університет

ТВОРЧИЙ ПОШУК ТА ЕПІГОНСТВО В ПОЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ Ю.ФЕДЬКОВИЧА 60-Х рр. ХІХ ст. (при розгляді метрики)

За силу й переконливість поетичного слова Юрія Федьковича, його вміння бачити й мальовничо відтворювати дійсність, талант митця І.Франко називав його "найбільшим поетом зеленої Буковини", "буковинським Кобзарем". І хоч як не підносили таке високе поцінування творчої спадщини Ю.Федьковича, видається, що порівняння з Кобзарем не випадкове і містить у собі й іронічний підтекст. Особливо ж, якщо згадати слова І.Франка про "Коломийську збірку": "Не українські форми, але попросту дух і манера Шевченка, котру Федькович без внутрешнього чувства наслідував, то позбавило ті твори вартості!" [3, 31]. Ці слова Каменяря можуть стосуватися не лише тих, що вийшли в Коломиї, але й більш ранніх творів, фактично усіх, написаних після 1862 року.

Знаючи про категоричність І.Франка, будемо ставитися до його оцінок обережно. Але, судячи з усього, сам Ю.Федькович бачив своє епігонство, більше того, свідомо його задекларував написанням циклу "Думки" на зразок Шевченкових.

Його поетичну спадщину 60-х років, розглядаючи її в метричному аспекті, можна поділити на два періоди:

- а) полірозмірний;
- б) олігорозмірний.